

a_1983_004209

НАРОДЕН ТЕАТЪР "ИВАН ВАЗОВ"

Стенограма

Х У Д О Ж Е С Т В Е Н
С Ъ В Е Т

С о щ и я

20 октомври 1983

С Ъ Д Ъ Р Ж А Н И Е

	стр.
I. ПРИСЪСТВУВАЩИ	3
II. ОТКРИВАНЕ И ДНЕВЕН РЕД	
Дико Фучеджиев	4
III. ПЪРВА ТОЧКА ОТ ДНЕВНИЯ РЕД	
Дико Фучеджиев	4
IV. ИЗКАЗВАНИЯ	
Асен Шопов	9
Ванча Дойчева	17
Дико Фучеджиев	19
Ванча Дойчева	21
Асен Шопов	22
Иванка Димитрова	22
Асен Шопов	24
Стефан Данаилов	25
Дико Фучеджиев	28
Николай Люцканов	30
Асен Шопов	32
Енчо Халачев	33
Николина Лекова	34
Антония Каракостова	35
Пелин Пелинов	37
Рачко Ябанджиев	39
Георги Черкелов	39
V. ЗАКРИВАНЕ	
Дико Фучеджиев	42

П Р И С Ъ С Т В У В А Щ И

Председател: ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ

Членове: Банчо Банов

Пелин Пелинов

Антония Каракостова

Стефан Данаилов

Николина Лекова

Иванка Димитрова

Ванча Дойчева

Рачко Ябанджиев

Георги Черкелов

Асен Шопов

Енчо Халачев

Николай Люцканов

Велко Кънев

Кирил Кавадарков

Крум Табаков

Кирил Неделчев

О Т С Ъ С Т В У В А Щ И

Татяна Масалитинова

Славка Славова

Емил Стефанов

Сава Хашъмов

НАРОДЕН ТЕАТЪР "ИВАН ВАЗОВ"

Стенограма

Х У Д О Ж Е С Т В Е Н
С Ъ В Е Т

Състоял се на 20 октомври 1983

в театъра

- о -

О Т К Р И В А Н Е

ПРЕДСЕДАТЕЛСТВУВАЩ: ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ

Другари,

Откривам заседанието на Художествения съвет при следния

Д Н Е В Е Н Р Е Д :

1. Проблеми по постановката на "Нощем с белите коне".
2. Разни.

ПО ПЪРВА ТОЧКА ОТ ДНЕВНИЯ РЕД

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Ще ви прочета записката на др. Асен Шопов. Преди две седмици се направи разпределение на "Нощем с белите коне", която драматизация приехме в края на сезона. На Художествения съвет при разпределението на ролите режисьорът направи дълги въстъпления и му казах, че не е необходимо да се правят такива дълги изложения и че в театъра всеки трябва да си гледа работата и не е необходимо предварително да се извиняваме някому, че трябва да изпълнява служебните си задължения.

Получи се инцидент с др. Ванча Дойчева, която дойде при мен с молба да се откаже от възложената ѝ роля. По този повод ѝ казах да се срещне с режисьора Асен Шопов. След срещата им Асен Шопов е написал записка, която ще ви прочета:

"Другарю Директор, във връзка с работата по постановката на "Нощем с белите коне" от Павел Вежинов съм длъжен да ви докладвам следното:

След приемането на разпределението на ролите от Художествения съвет и излизането на заповедта за започване на работа започнах редовно репетиции съгласно програмата на театъра.

На 13 т. м. програмирах репетиция с н.а. Ванча Дойчева, която не се яви на работа и провали репетицията. След като ми съобщихте, че актрисата е идвала при Вас с молба да я освободите от поверената ѝ роля, помолих да се яви при мен и да сподели мотивите си. По Ваше нареждане ние се срещнахме и Ванча Дойчева ми заяви, че е дълбоко оскърбена от задачата, която ѝ се поверява, като недостойна за нейното положение в театъра в качеството ѝ на народна актриса. Тя каза, че на Съвета, чийто член е и тя и където е участвувала в приемането на разпределението, не е знаела за какво става дума. След прочитане пиесата на маса пред целия състав актрисата се е ориентирала в постановката и е взела своето решение. Изрично я попитах има ли други причини, за да се откаже от ролята. Единствената изтъкната от нея причина беше емоционалното ѝ възмущение, че я караме да играе нещо, което по обем и качество не е достойно за нея. Обясних на актрисата, че тя няма ясна и точна представа за характера на задачата и че това, което твърди, не е истина или поне е относителна истина, имайки пред вид авторовия образ и неговото значение за постановката.

Второ, обясних ѝ, че при широкия състав, заангажиран в работата, при най-добро желание да отговоря на молбата ѝ за освобождаване от роля, това ми е невъзможно по редица причини, които подробно ѝ изложих.

Трето, споделих с нея, че дори да има Вашето съгласие за освобождаване от ролята неявяването ѝ на репетиция е нарушаване на трудовата дисциплина, което има морален и материален ефект в работата на театъра.

Беше ми заявено, че с цената на всякакви наказания тя няма да дойде на работа.

Категорично заявих на актрисата, че аз не мога да я освободя и че ще планирам след един ден нова репетиция с нея и че неявяването ѝ ще последва дисциплинарно санкциониране.

На следващия ден повиках при себе си н.а. Ванча Дойчева и ѝ казах, че ще водя с нея не служебен, а приятелски разговор, в който искам да ѝ разясня всички обстоятелства от принципен характер, които ме лишават от възможността да отговоря на молбата ѝ. Казах ѝ, че правя това с цел тя да се опита да разбере и спести както на себе си, така и на театъра този неприятен случай.

На 16 т. м. н.а. Ванча Дойчева отново не се яви на работата. В резултат на това преустанових репетициите до Вашето решение на въпроса, като настоявам за нарушения график на работата актрисата да бъде санкционирана.

Що се отнася до моето становище по повод нейната молба то е следното: нямам възможност да продължа работата по постановката без участието на н.а. Ванча Дойчева единствено по творчески и принципи съображения".

Художествения съвет на театъра може да разисква въпросите, свързани с работата на театъра и инцидент, свързан с някогото от нас. Това за мен е твърде неприятно по много причини, но за да се обърна към Художествения съвет имам своите сериозни основания. Като директор отговарям за работата на театъра, режисьорът е натоварен от Художествения съвет и ръководството на театъра и отговаря за една постановка, която готвим за прегледа на българската национална драма през следващата година, която е особено важна задача, от която не можем да се откажем.

Вчера разговарях с Ванча Дойчева и се опитах да ѝ обясня моя възглед по въпроса, който се състои в това, че всички ние работим някъде и преди всичко сме длъжни да изпълняваме служебните си задължения, дори когато се отнася за творчески задачи. Според мен една артистка може да изпълнява всякакви роли – това е професия на творческото превъплъщение. В този смисъл актьорът е човек, който може да има много лица извън това, което представлява като човек, като духовен образ. Казах ѝ, че не смятам да има нещо оскърбително и обидно в изпълнението на такава роля. В случая тя преценява, че ролята е недостойна да заангажира творческите ѝ сили и способности.

Винаги съм имал и имам най-хубаво отношение към Ванча Дойчева. Тя е актриса с дарба и със сериозно място в театъра, но това не означава, че мога да приема и да оправдая нейния отказ от ролята ѝ. Всички артисти работят понякога роли, които не винаги са по волята им и това е нормално, защото такъв е характерът на работата. От друга страна знаете, че като директор на театъра съм с пълномощията, които имат определена граница, която стига до убеждаване и наказания с мъррене, порицание или глоба. Не разполагам с творческия състав на театъра, не мога да

уволнявам. Искам да го подчертая още веднъж, за да си дадете сметка за положението, в което и аз се намира^м и какво ме принуждава да потърся санкцията на Художествения съвет, да бъде той в течение на един проблем, който засяга не само мен.

Разговарях и с режисьора и виждам, че има едно изостряне от двете страни. В рамките на моите компетенции трябва да се старая да не довеждам нещата до конфликти, от които няма връщане назад. Смятам, че когато се върши една обществена работа никога не трябва да се върви на конфронтация – не е хубаво нито за единия, нито за другия, а най-вече за обществената работа.

Постарах се да убедя Ванча Дойчева, но тя не прие моите аргументи. Помолих я тогава да изложи съображенията си пред Художествения съвет, без да я задължавам за това. Моля да бъде разбран за цялата деликатност на положението и неприятната ситуация, в която се намирам, в която се намира и режисьорът, на когото е възложена една сложна постановка. Той има свой възглед по въпроса, а ние тук утвърдихме едно разпределение на ролите.

Съществува проблема и за прецедента, и за практиката, която може да се установи и се установява и пред която ние постепенно ставаме безсилни и не можем да се справим с известни ситуации, които са ^{не} нормални за един институт, какъвто е нашият театър, където всеки човек си има своето място и задължения, за които получава заплата, не говоря за моралните задължения и за моралното отношение към цялостната работа на института, в работата на който всеки от нас може да постави прът в сплиците и да попречи на някаква реализация.

И друг път съм се срещал с такива прецеденти, но съм търсил някакъв изход, както и сега, като занимавам целия Художес-

съвет и моля правилно да бъде разбран. Говорих с режисьора да потърси някакво друго решение, но той ми отговори, че очевидно не разбирам за какво става дума, щом искам от него друг вариант. Той също има позиция, която заслужава уважение, което той е изложил тук и би могъл да поясни.

Моля др. Шопов да изкаже своето мнение по въпроса.

ИЗКАЗВАНИЯ

АСЕН ШОПОВ:

Първото нещо, което искам да споделя, е огромното ми съжаление за това, че поставям в такава ситуация колегите си в качеството на членове на Художествения съвет, както и директора на театъра като ръководител на института, да се занимават с един такъв проблем, който при всички случаи затруднява, усложнява и комплицира атмосферата. Но при всички стечения на обстоятелствата не можете да не разберете, че някъде конкретният случай напуска границите на конкретното и придобива някакъв друг контекст в работата на театъра.

Ще помоля да бъде изслушан внимателно — това ми струва доста усилия и едва ли работата по пиесата ще ми струва толкова усилия, колкото самия този случай. Ще се опитам от моя гледна точка да обрисувам ясно още веднъж картината за какво точно става дума и затова ще започна с един въпрос към актрисата: "Ванча, интересува ме до преди случая в личните ни отношения имало ли е нещо, което да ги накърнява и да ги поставя под особена светлина".

ВАНЧА ДОЙЧЕВА: Не.

АСЕН ШОПОВ:

Това е така и който от улицата да ме срещне с въпроса

какво правите, как е Ванча – коментарът би бил наистина приятен и доколкото не сме се срещали в работата, аз съм имал личния контакт с нея в най-красива светлина, занимавайки се много години с опити да се реализира сценарий върху Левски. Тя ми направи тази услуга, че ме запозна с баща си, който има много книги и е съпричастен към тази тема. Т. е. общо взето се срещаме на чисто в една конфликтна ситуация, в която основният мотив е този, че дори и да бих имал доброто желание да отговоря, не мога да го сторя и отказвайки да сторя това се получава така наречената ситуация на изостреност и от двете страни, която беше коментирана от др. Фучеджиев.

Вчера, отивайки си от театъра, се срещнах с Ванча в коридора, когато тя отиваше в дирекцията. Разбрах, че отива на разговор с директора...

ВАНЧА ДОЙЧЕВА: Бях повикана.

АСЕН ШОПОВ: ... и много вярвах, надявах се и исках да свърши този разговор с това, че днес няма да има съвет. Защото разбирането ми за работата в театъра е свързано с необходимостта на така нареченото "любовно чувство" в процеса на работата. Чувствувам ужасно неприятно усещане от това, че ще изправя колеги актьори срещу колежка, колеги режисьори срещу актьор, с който трябва да се срещаме като партньори на сцената при общата работа в бъдеще или всеки в съответната постановка, даразискваме кой доколко има право в дадения момент. Самото противопоставяне вече е най-ужасното, което може да се случи. И доколкото с тази предварителна молба към Ванча да разбере ситуацията, стечението на обстоятелствата, невъзможността в случая да има друго решение и да спести наистина това за себе си и на театъра, не е станало. Факта, че сме принудени да се срещнем и да проведем този разговор, при който един на друг да си казваме: не, той не е

прав, ти не си права... И вече дълбоко неприятен случай, защото сме засегнати страни и оттук ще отнесем това усещане, че този е застанал на тази страна, оня е застанал на оная страна. С две думи – вместо да работим горе ние правим обратното на това.

Опитах се, но не успях подробно да разясня смисъла и характера на ролята, доколкото това е обект на възражението и бих казал с две думи, че наистина има неразбиране дотолкова, доколкото по недобър начин е написана драматизацията, т. е. обозначено е текстуалното присъствие и не е дадена възможност четящият да усети какво е материалното присъствие, визуалното присъствие на сцената, че отношението към задачата, що се отнася до нейния обем и нейното качество на сцената, е най-малкото неясно, неразбрано, но спокоен разговор не можехме да водим макар и поради това, че Ванча не дойде с такъв въпрос при мен предварително, за да споделя това, което човек сам би могъл да си представи с професионалния си опит и изходния материал, като се има предвид, че това е най-яркото, най-екстравагантното, бих казал, сценично присъствие на женска роля не по обем, а на сцената. Тази фатална за живота на героя жена, с която той се е срещнал, която очевидно присъствува, импонира с всички данни, които може да има една жена, обект на внимание на най-високо ниво. Разбира се, драстичните характеристики, които се правят от заангажирани, от засегнати хора, които са страна в случая – бащата на Урумов, който може да каже силни думи, предизвикателни думи, с цел да спре едно действие или да направи пресилена характеристика, една с трето лице споделена клюкарска характеристика и т. н., дори да имат нещо истина в себе си като фактология на биографията, не могат да ангажират образа тогава, когато неговото поведение по законите на изграждането на сценичния образ знаете е единст-

вено свързана с опита да се защити позицията на образа. Дори има такава реплика: "Ще прекратиш тази отвратилена връзка" с възражението защо "отвратилена връзка" вече говори за един конфликт или за един опит за самостоятелно присъствие на образа да защити себе си или да защити начина на мислене, начина си на съществуване или един неудачен брак с този човек, който по какви причини все едно не върви.

Но да не се разпростирам в тази посока обаче моето мнение по въпроса е, че оценката на актрисата за обема, качеството и сценичния характер на задачата е най-малкото неясна или неверна като представа, за да бъде тя в основата на мотива на възражението. Искам да изчистя и този момент от разговора, макар че неудобството в случая е неразбирането, че това са мои представи за нещата и едва ли не обещания. Но все пак не зная какво ще се получи в краен резултат от представлението. Всеки си мисли, че знае и се стреми да го реализира, но не мога да го декларирам сега като гаранция. Но аз все пак се блазня от мисълта, че поне този пункт, който е ангажиран с присъствието на Ванча Дойчева, представите си, е някаква режисьорска находка, т. е. биографията на тези двама души от внушенията за едно движение, фаталната среща между тези двама души, които ще бъдат в обръщение непрекъснато оттук нататък в представлението, проектирано на фона на погребението, поне ще има една театрална сцена, в която от актрисата се изисква лаконично, кратко, но богато и сложно присъствие. Ще вулгаризирам: с непрекъснатата смяна на визуалната атракция на костюма на тази първа вечерна сцена на срещата, на сватбата, на скандала в къщи, сцената преди всички тези приоткриването на смъртта и т. н.

В моята представа това е обемен материал при всички случаи по-достоеен за професионална работа, отколкото голям брой от

ролите, които предлагам на редица колеги. Това също има своята връзка. На много от хората предлагам обслужваща основното действие роля.

Спирам се на това, защото от всичките въпроси, които зададох на Ванча от всички възможни страни, защото недоумявам каква може да бъде причината, се стигна до това, че "ми е оскърбително", казва тя.

В контекста на казаното от директора и в картината, която ви рисувам, виждате, че за мен конфликтът придобива друг смисъл и на практика не го възприемам като конфликт с Ванча Дойчева, а като конфликт с театъра, т. е. между мен и нещо в театъра, в случая с ръководителя в театъра, на който създавам неприятни ситуации.

Ще ви върна малко назад. Аз съм отскоро тук. Но влизайки тук така или иначе не върви. Скандал с "Пожарът", прекъснатата пиеса за камерна сцена и трети инцидент от този род.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Нямате никаква вина нито за първия, нито за втория случай...

АСЕН ШОПОВ: Имам вина за това, че не мога да приема и ще коментирам вината си. Тя няма да бъде само в конфликт с Ванча Дойчева. Не бихме стигнали до този инцидент, ако аз бях възприел всички доброжелателни съвети: а бе защо сега ще създаваш цялата тази история, вземи друг човек и толкова. Не съм от вчера в театъра, имал съм вече такива случаи, изпадал съм в различни ситуации и съм бил благосклонен и така да реша въпроса. Но онова, което също се опитах да обясня на Ванча, че обстоятелствата в случая са такива, че аз не мога и нямам моралното право след това да седна на масата с останалите 34 човека с претенцията да

се продължи работата очевидно не може да бъде разбрана – не тълкувам защо – и ни води до сблъсъка от моя гледна точка на принципна основа.

Аз, другарко Димитрова, не мога да се съглася с такава постановка на въпроса.

ИВАНКА ДИМИТРОВА:

С постановката, че един творец като Ванча Дойчева може да откаже една роля, което е право на всеки народен артист.

АСЕН ШОПОВ:

Имам още един въпрос към Ванча Дойчева: Ванча, имаш ли изразеното желание или желанието да декларираш, че не желает да работиш с мен по каквито и да са причини? Не тази роля, а по принцип в театъра.

ВАНЧА ДОЙЧЕВА:

С Вас винаги, но не и тази роля.

АСЕН ШОПОВ:

Тази роля ще я оставим настрана, това е конкретният случай, който разглеждаме. Значи с мен тя винаги е готова да работи.

Другарко Димитрова, не ѝ давайте тези съвети, за които аз зная. Цялата моя постановка на въпроса на основата на принципа е само на основата на уважението към твореца. Аз също уважавам твореца и това вече е въпрос на дискусия между нас – твореца в лицето на Ванча Дойчева, дори поверявайки ѝ тази задача, оценявайки смисъла, стойността, характера на задачата и необходимостта тя да бъде защитена от творец. Не е моя, не аз съм натрапил на театъра тази задача, оценявам задачата на високо ниво – не тази, която аз върша, а заглавието, автора, темата, проблема – това, което се изправя срещу театъра като ангажимент и колко аз ще я реша това е друг въпрос, но аз уважавам и затова съм

приел тази задача и когато правихте разпределението тръгнах с тази уговорка, че тя може да бъде решена с ангажимента на целия театър, с капацитета на целия театър, с усилията на целия театър. Задачата е сложна, задачата изисква това присъствие и нямам никаква логика, по която да диференцирам Ванча Дойчева от всички останали. Иначе в пиесата има четири души, които биха застанали на позицията "аз имам какво да играя" – двама мъже и две жени.

Защо водя принципния спор? Защото спорът не е с Ванча Дойчева. Много добре зная, че тя в момента е обект на спекула, на нечистоплътна спекула, и много добре зная, че при Ванча Дойчева може да дойде X или Y със съвет: иди еди къде си и разкажи какво ни карат да играем. След това ще ви помоля да ми предоставите лентата или протокола на този Съвет и ще те помоля с него да отидеш точно там, където те съветват да отидеш – с този разговор.

Считам за съвършено излишно да коментирам другия контекст – кога се появява това репертоарно заглавие? Тази година, в каква репертоарна ситуация, в какви изисквания към театрите и театъра, в това какво има налице и какво нямаме, защо трябва да се прави това или да не се прави това заглавие, трябва ли или не трябва, на какви изисквания трябва да отговори, пред какви изпитания ни изправя, докъде и доколко сме готови и т. н.?

Оказва се, че Ванча с мен няма никакви конфликти, освен тази конкретна роля, и доколкото подразбирам от разговора, който води с мен, се вмъкват някакви неща със задна дата. Със задна дата не зная какво става и какво не става в един театър. Дошел съм от вчера, но неудовлетвореността, за която тя ми намеква, не съм консумирал, не мога да я анализирам, но имам контакт с

театъра и през зрителната зала и никога не съм носил в себе си усещането, ще посягам към една актриса, която не виждам нито на сцената, която вчера виждам в една роля, като Лизистрата, в която целият театър партнира на колежката си да се реализира в представлението. С най-красиво чувство излизам от залата и с възторг, от това, което Люцканов е направил – не като анализ на постановката, дали бихме говорили с него какво на мен ми харесва или не ми харесва или на него. Не, от това, че на Народния театър се разиграва това демонстриране на ансамбъла на Народния театър. Това в никакъв случай не кореспондира с това, което вие ми говорите.

Искам да се обърна с един въпрос към др. Иванка Димитрова: аз не зная по какви причини Вие конфликтувате с мен? Логиката на 1 – 2 – 3 и четвърто изказване в Съвета ме кара да мисля, че Вие определено спорите за нещо друго. Бъдете любезна и го споделете, защото начина по който разговаряте с мен само заради разликата в годините ли помежду нас или за това, че от 1952 година, когато съм дошъл във ВТИЗ, аз ви гледам на сцената и изпитвам срам за това, че мога да си позволявам да правя такива реплики. Но Вие ме принуждавате, защото аз не Ви разбирам нито за онази пиеса, която обсъждахме, нито за това разпределение, което правихме, нито за редица други случаи. Бих искал да си изясня това. Ако искате с удоволствие ще приема разговор в кабинета ми или във Вашия, или тук и кажете: този човек е чужд на нашия театър или с порядките, които иска – а аз няма да се съглася с това, което ми се предлага, значи няма да се съглася с известни навици, инерции, порядки и т. н., значи нещо друго, значи аз се съпротивлявам на нещо, което Вие намирате нормално. Най-лесен начин има да се освободим от един чужд на харак-

тера на един театър човек.

Затова ще завърша с това, с което започнах – съжелявам за този разговор и моля да бъда извинен, че го натрапвам.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Ванча Дойчева.

ВАНЧА ДОЙЧЕВА:

Първо се обръщам към всеки един от вас, който присъства, с огромно извинение за това, че аз съм причината днес да губите ценно време.

В докладната, която др. Асен Шопов е представил на директора, се подчертава, че аз съм изразила недоволството си от ролята в качеството или от висотата на своето звание. Не, аз ставам и говоря пред всички вас, които дълбоко уважавам, в качеството си на човек, който е стъпил на сцената на Народния театър от 1951 година, т. е. като дете, и 32 години неразривно е свързан с Народния театър. В този театър съм била войник и редник – това винаги съм го подчертавала, изпълнявайки всяка своя задача абсолютно точно, без никакви капризи, прищевки, играла съм и големи, и малки роли, изпълнявала съм и обществена работа, била съм точна и дисциплинирана и никой тук от вас вярвам, че не би казал обратното. Позволила съм си през 32 години – подчертавам 32, защото в този театър е минало и детството ми, и младостта ми – два пъти да се откажа от роля, това е вторият път: единият път е в "Котка върху горещ ламаринен покрив" и безкрайно благодаря на режисьора Енчо Халачев, който ме разбра, че аз по творчески съображения просто не мога да участвам в пиесата – без конфликти, без ситуации, директорът също ме разбра и бях освободена.

Тук се получи нещо много неприятно, раздухаха се нещата,

наострихме се един срещу друг, мисля, че излишно.

Искам да изложа малко предистория, за да бъде на всички ясно защо се отказвам. В края на сезона в един случаен разговор, др. Шопов си спомня, пред входа на театъра, аз просто се заинтересувах какво ще поставя и има ли работа за жените. Той се усмихна, "Нощем с белите коне", пет жени, обърна се и в лицето ми каза: "А твоята роля хич я няма". Така ли беше, др. Шопов?

АСЕН ШОПОВ: Така...

ВАНЧА ДОЙЧЕВА: ... при което аз занемях, приех го като шега и каза: "Чакай, не мога да разбера – няма я в смисъл, че я няма ~~както~~ роля или въобще аз няма да играя при тебе?" Уверявам ви, не го разбрах. След това ние пак се видяхме и аз наистина се бях замислила върху това. и казах: "Асене, ако е истина, че е – нещо, което не си струва да го играя, защо трябва да ми губиш времето?" После съжалих за своите думи, защото си казах: какво значи да си губиш времето? Да присъствувам на репетициите на Асен Шопов нима е губене на време? Или да изпълняваш задълженията си към театъра нима е губене на време? Съжалих за думите си. И когато дойдох на разпределението приех задачата без да съм чела драматизацията и на прочита, нагласена с най-добро чувство и празнично настроена, защото за мен прочита е празник, аз се явих на първия прочит. И когато чух това, което др. Шопов ми предлага, занемях, защото то е в рамките на първите две или три минути от пиесата, след което представлението започва. Другарю Шопов, дойдох с убеждението и с желанието да работя в тази постановка, знаейки, че имам епизод. Знаех, че има три централни роли и че всички други имат епизоди. Знаех, че пиесата е за преглед, бях подготвена за всичко и дойдох с желанието да работя. Но когато чух какво ми се предлага, че ми се предлага една роля, която не

е роля, разберете ме добре, която е за едно ефектно начало, където аз трябва да облека един, два или три костюма и просто ефектно да премина от единия до другия край, представяйки своята персона, уверявам ви, че просто усетих, че няма да мога да го направя, срам ме е. Уверявам ви, че ме е срам да отида в шивалнята да шия костюм, да се пише името ми, званието ми и т. н., портрет да ми се слата в програмата, да идват за интервю и т. н. и аз да не зная за какво стъпвам на тази сцена, какво искам да кажа с тази своя изява, с тази поява на сцената. Аз не съм убедена в това, което трябва да правя – как мога да убедея хората, зрителната зала в това, което трябва.

Аз можех, другарю директор, и вчера Ви го казах, да извадя не едно, а десет медицински свидетелства, Вие знаете, че имам тази възможност. Аз можех два месеца да разигравам Асен Шопов като казвам, че или детето ми е болно, или че глава ме боли и не знам какви още причини да измисля, и в края на краищата да не играя. Аз съм дошла преди първата репетиция при Вас, другарю директор, и Ви помолих за съдействие. Просто Ви моля да ме освободите от тази задача. Не от ранга, повтарям, на народната артистка – не. Аз, Ванча, просто ме е срам, неудобно ми е. И затова много моля Художественият съвет да ме разбере и да приеме молбата ми.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Няма никъде писано правило, че народните артисти имат правото да отказват роли. Те са граждани на нашата страна, има Кодекс, има задължения, които всеки трябва да изпълнява. Има известна практика не само народен артист, а и всеки актьор има право да се обърне към ръководството или режисьора по творчески съображения. Смятам, че не е редно да се водят разговори за такива

права в Художествения съвет на един театър, който в момента решава важни задачи. Такива права не съществуват и не бива да съществуват от гледна точка на един морал, който е морал на нашето общество. Творческите съображения са важни и те са съображенията, по които може да се разговаря, да се обсъжда проблема и да се решава.

Във встъплението си казах, че ние трябва да търсим неща, които да облекчават тази обществена работа и да я правят възможна. В противен случай не може да се работи. Тук се ~~върши~~ творческа работа, в която участвуват най-малко двама души – режисьорът и един актьор поне. И от гледна точка на обществения дълг и обществения морал смятам, че в никакъв случай не бива да заставаме на позиция, че някой има право. Страхувам се, че в тази постановка има още седем – осем народни артисти, някои от които не са в по-добро положение от Ванча Дойчева. Но когато сме решили да поставяме едно произведение – а и не се предлага на Художествения съвет пиеса от непознат автор, това е един от най-хубавите романи през последните години в нашата литература – ние ще правим едно произведение, което получи много висока оценка от нашата общественост и по пътя на реализацията трябва да бъдем единни, готови да направим някои компромиси със свои неудобствия или неудовлетворения – иначе не можем да работим. При едно колективно изкуство по друг начин не може да се работи. Затова винаги съм търсил духа на помирието, на компромиса между интереси, които не винаги съвпадат, които не винаги се допират, за да може този театър да живее нормално, а не със скандали и с една репутация, която не е достойна за неговото име.

В този театър моя дълг е не да показвам себе си, а да провеждам партийната политика и да правя всичко възможно и с це-

ната на компромиси, които не са ми много приятни, за да може да решава театърът своите задачи. Крайните конфронтации за мен са неприемливи, защото те са противоположни на колективистичната работа, на обществената работа.

Не исках да напомням, че Ванча Дойчева се отказа от роля и в "Котка върху горещ ламаринен покрив", защото театърът не беше така засегнат, въпреки че и Енчо Халачев би предпочел Ванча да бъде на тази роля.

Сега сме поставени пред по-трудна ситуация, по-сложна и по-отговорна не от творческа гледна точка, а от обществена гледна точка. За задачите, които решаваме, за техния творчески заряд имаме позиция и становище. Тук има един обществен ангажимент на театъра, който усложнява работите. В този момент Художественият съвет като консултант на директора на театъра трябва да вземе отношение, защото вие много по-добре от мен познавате същността на работата в театъра.

Има думата др. Ванча Дойчева.

ВАНЧА ДОЙЧЕВА:

Смятах, че не се отказвам от централна роля, за да попреча на работата, но съм допускала, че една такава моя малка молба лесно би била изпълнима, да се замени с друг изпълнител, защото не смятам, че с нещо ще накърня решението на режисьора.

Бих искала др. Шопов да се бори за мен за нещо значимо, така както се бори за Стефан Данаилов, за което дълбоко му се покланям. Двадесет минути говори, че само Стефан Данаилов може да играе. Аз бих искала такава нещо да чуя от него за някоя друга задача.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата Асен Шопов.

АСЕН ШОПОВ:

Ванча, със същата убеденост, с която дълбоко се покланяш, искам да кажа, че и ти оими толкова необходима, че не мога да мина без твоето участие, поради което е и целия този разговор.

По въпроса за това, което сме си язали на двора – това са нашите коридорни разговори, които след време не е изключено да ни срещнат в такива ситуации. Спомням си, че разговаряхме, не си спомням текста, но вероятно съм ти казал точно това, което съм казал на почти всички. Естествено е, че ще започне да се шуми, че ще се прави еди какво си заглавие и любопитството е всеобщо: какво, кой и как. И на повечето от хората съм казал, че ще се прави роман, в който на никого нищо не мога да предложа, а аз ще искам от всички тяхното великодушно присъствие на сцената – не към мен великодушно, а към работата в театъра.

Ако с това съм те оскърбил моля да ме извиниш.

Спорът между нас няма решение, т. е. субективната представа на Ванча за онова, за което тя казва, че ще се срамува да бъде на сцената и субективната моя представа, че то не е такова, от което човек да се срамува. Затова предлагам такова решение на въпроса: да се извърши работата и Съветът, когато се приема представлението, да уважи неудобството на актрисата и аз ще я освободя да не участвува в представлението. Сега да коментираме кой какво мисли е излишно. Щом всички решат, че това отговаря на неудобството на актрисата, режисьорът си мисли нещо, а то е такова, аз ще я освободя.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Иванка Димитрова.

ИВАНКА ДИМИТРОВА:

Този въпрос е важен, Вие сте ръководител на театъра и Вие ще решите всички проблеми на театъра. Но дори и мнението ни

да не се съгласува с това на др. Шопов, след като сте ни извикали, трябва да ни изслушате. Още повече, че с цялото си поведение, а Вие сте творец, сте доказали една чувствителност, грижа и разбиране на творците на театъра. Може би не всякога сте използвали своите права пред режисьорите, за да защитите развитието на колектива, но това е Ваше право.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ: Това е въпрос и на моите възможности.

ИВАНКА ДИМИТРОВА:

Аз и моите по-възрастни колеги можем да кажем, че се уважаваше мнението на режисьора, който има свое виждане при избирането на централните роли, но за помагане на развитието на колектива директорът поставяше втори изпълнител, за да се развият и другите актьори. Не зная дали са писани или не тези закони, но зная, че те помагаша на театъра. Колегите могат да кажа, че е имало и по трима изпълнители и така можах да се развият нашите актьори от следващото поколение. Може би една политика на повече изпълнители би спомогнала за обогатяване на палитрата на театъра. Все пак това е Ваше право да решите дали ще ползвате това право на директор, защото като такъв сте ръководещ в театъра.

Що се отнася до това, което др. Шопов ми каза, че имам някаква конфронтация към него, това не отговаря на истината. Всички знаете, че целият колектив се радваше, че един от талантивите, интересен и най-изявен от българските режисьори идва да работи с нашия колектив. А това, че не съм била съгласна с някои негови искания – не си спомням какви са били другите, защото не съм го правила умишлено, а само моята съвест на гражданин, на работник в този театър, на творец ме е карала да вземам отношение. Спомням си за последния случай за Стефан Данаилов и поддържам това свое мнение, че един актьор като Стефан Данаилов не може да се експлоатира така жестоко. Режисьорът има правото

да работи с него, но това не значи, че не трябва да го облекчи с втори изпълнител, при което ще подпогне и развитието на някои млади актьори в театъра. Той е опитен режисьор, знае да работи с актьори и ще може да намери и време, и сили да направи това. Това не означава, че съм против режисьора Шопов.

Що се отнася до проблема, който ни поставяте, щом ни викате съм длъжна да се изкажа. Не зная дали този закон е писан или не, въобще не зная нещо дали е написано за Вашите права или за моите права. Не зная какви права имаме в театъра. Но има един морален закон, че след като един човек, когото сме признали за творец, а не можем да се съмняваме в това, когато има и обществено признание, тъй като една наша млада актриса стана народна артистка, длъжни сме да се отнасяме към този човек с внимание, с грижа и внимателно вглеждане в неговите творчески проблеми и вълнения. Ако една актриса, както я чухме, категорично не приема творчески — тя има чудесни отношения с този човек, които ни подсказват дори за нещо по-голямо — но тя не желае да участва. Проблемът е много творчески вътре в нея — защо трябва да скършим този човек, защо трябва да го подлагаме на мъчения, когато този човек ще бъде полезен в една друга работа. Нима не може да намери друго решение този талантлив режисьор и да направи пак ефектна своята постановка?

Предлагам да приемем отказа на Ванча Дойчева, след като тя творчески не може да убеди режисьора.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата Асен Шопов.

АСЕН ШОПОВ:

Радва ме това, което казвате, че не отговаря на моята мнителност в случая, която е породена от разговорите, които се

водят тук. Искам да разгранича един момент и да ви уверя в това, че разликата на мненията и споровете тук за мен не могат да се отнесат към работата с хората и отношението ми към състава в процеса дали ще имам производствен контакт с този или онзи, независимо от това, че съм изпаднал в такива спорни ситуации.

Искам да Ви кажа, др. Димитрова, откъде се похранва това чувство, дори в момента. Нима Вие, сериозният човек, на когото разчитаме и вярваме на мнението и което би имало убедителна стойност в случая за младата актриса, не разбирате, че двата момента в случая не могат да се съчетаят. Съгласен съм с Вас от необходимостта за педагогическа дейност или квалификационна дейност в рамките на театъра, за грижа към колектива, за творческия състав и т. н. Но тук има конкретна задача: тя постъпва днес и аз не съм в правото си да я отложам и да кажа, че тази задача ще я изпълним тогава и тогава, защото сега имаме такава и такава необходимост и да отговоря на тези изисквания. Не мога да реша творческия момент тук. Мога да реша в момента творческия момент на театъра. Освободете ме от този ангажимент и конфликтът ще отпадне автоматично. Тези 35 човека са с 35 неудобства срещу актьорите.

ИВАНКА ДИМИТРОВА: Те не поставят този въпрос.

АСЕН ШОПОВ:

Те поставят този въпрос. Той автоматически ще легне на работата горе на масата. Нима не разбирате това?

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Стефан Данаилов.

СТЕФАН ДАНАИЛОВ:

Вчера проведох разговор с Ванча Дойчева като партийен секретар на театъра. Този въпрос ме интересува от друга гледна

точка. Общо взето артистите сме много силни, когато трябва да коментираме поведението на другия. За четири години работа в театъра съм присъствувал на няколко подобни случая. Когато станал случая със Стефан Гецов вина имаше партийната организация, че не даде разяснение на своите членове защо се премълча случая, а колективът беше уведомен с една заповед, че се сменят хората и всеки можеше да тълкува както си иска това. Като Партийно бюро не взехме никакво отношение за този случай.

Преди известно време Георги Георгиев-Гец се отказа от ролята си в пиесата, която репетираха с Асен Шопов. Там се събраха три инцидента от това, че обявеният втори състав въобще не се среща, от която станаха разговори. Цялата история тръгна от това, че Шопов репетирал индивидуално с Гец и Мария Стефанова, Ети Минкова ходи и пита кога ще репетира. Това даде голямо отражение върху колектива на театъра.

Имахме потресаващ момент по време на турнето, когато в Толбухин театърът играе на голямата сцена, а на малката болната Виолета Гиндева играеше гастрол. Отново коментар.

Сега също се стига до такъв момент, който е най-комплицираното нещо за театъра. Напоследък в два други театъра имаше подобни инциденти и сега приказката е тръгнала в много по-голям мащаб навън. Аз съм артист, също съм чувствителен и себичен и това е нормално, това е и до характер. Често вътрешно съм изпадал в ситуацията, в която сега е Ванча.

Сега ще говоря не като партийен секретар – моето коментиране на такъв въпрос е, че артистът във всички случаи трябва да гледа по-мащабно от обществена гледна точка, мислейки да защити името на своя театър и въобще на българския театър. Разбира се, това е до възгледи, до мисли и не може да се иска всичко по този

начин да реагират. Познавам прекрасни актьори от военния театър които също имаха редица такива моменти, дори до това, че не иска да играе, защото жена му не играе.

Първата основна грешка беше, че никъде няма регламентирани правата ни. Изискванията са за всички нас. Но искам да попитам доколко имат права един път Ванча Дойчева да не се яви на репетиция, от едната страна. Известно е, че в театъра тайни няма. И доколко има Асен Шопов като режисьор право да зачертае репетициите, след като се знае, че художественият ръководител в момента го няма, който трябва да каже, че спира репетициите. Това създаде обстановката, че вие двамата сте на една арена, а другите чакат да видят какво ще стане. Защото истинският коментар е ходене по гримьорни: да видим кой ще победи! Дали Ванча Дойчева със своите аргументи, които са много по-лошо предадени от това, което тя казва, или Асен Шопов си отстоява на ината, че тази работа ще стане. А сега ние стоим тук и разсъждаваме, но това не се отнася до нас.

Ние трябва да излезем оттук с някакво решение и по-добре е, че Художественият съвет коментира, за да има някакво оправдание, ако Шопов пусне Ванча от ролята, че това е решение на един по-голям колектив, за да не остане всичко в директора, Шопов и Ванча. Хората, които не вършат основната работа в театъра, ходят из кулоарите и говорят за актрисата Ванча Дойчев, която е първата артистка и може да отказва роли, които не са големи и че Асен Шопов, който тук си върти бича както иска, може да командва когото си иска. Ние се оправяме тук да говорим за морал, за етика, че искаме да правим българския театър голям. Ако трябва така да се разсъждава всеки от своята гледна точка мога да ви кажа, че сравнявайки това, което съм видял във военния

театър и което играя тук петдесет на сто не се дублира.

Имах ли правото да откажа навремето ролята на Кондарев, когато Велко беше болен? Коментирах ли? Извикахте ме, взех жпаката и тръгнах. Разбира се, Кондарев е голяма роля, но аз не коментирам вече за голямата и за малката роля. В "Пожарът" участваха най-добрите актьори и това привлече хората.

С Асен Шопов съм работил много, много съм конфликувал и това е известно. Да помислим върху това оттук нататък, без да е злопаметен, Асен Шопов ще ти предложи роля. Получава се така, че Енчо Халачев ще работи с актьорите, които ще му играят и малки роли, Люцканов също, аз отивам да играя при Леон Даниел малка роля. Коментира се, че при едни кой си режисьор играят едни кой си актьори.

Но по същия начин може да реагира и Андрей Чапразов, който е от четиридесет години тук. Сава Хашъмов е абсолютно несъгласен с отказа на Ванча Дойчева. Аз те разбирам, но те разбирам донякъде. Разбирам и Асен – и той е краен. А ние трябва да вземем някакво решение в името на това, че театърът е тръгнал в подготовка за прегледа на българската драма. Нека махнем емоционалното и разумно да мислим какво да решим.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Първата постановка на Асен Шопов тук беше с Гец и Черкелов – "Емигранти". Асен Шопов се зае с Георги Димитров – една много сложна задача. Нашият театър се защити по най-достоеен начин. "Всяка есенна вечер" – пиеса, с която да отговорим на определени изисквания. Асен Шопов се справи с тази задача. За случая с "Насаме с всички" Асен Шопов няма вина. Аргументите на Гец моментално рухнаха, не бяха сериозни. Това остана неизяснено за широката общественост, но ясно за мен. Не желяех да раздухвам това, тъй като Гец е известен артист. Шопов няма вина и за ин-

цидента в "Пожарът". Любомир Кабакчиев преди започването на репетициите заяви, че желае да играе тази роля. Асен Шопов по творчески съображения каза, че предпочита Гецов. След инцидента извиках Любомир Кабакчиев и той като войник стъпи и справи положението. Тези неща не са случайни, те говорят и за морал, и за етика, и за отношение и за малко ~~дизантим~~ ^{тушиража} гордост и честолюбие. Той не се отказва и от малки роли, включително и ~~от~~ ролята на Азманов, която Ванча смята недостойна за него. Той такъв въпрос пред мен не е поставял и няма да го постави.

Аз ценя и Асен Шопов, ценя и Енчо Халачев, ценя и Люцканов, който се справи по блестящ начин с една невероятно трудна работа в "Лизистрата". Същото ще кажа и за Крикор Азарян, и за проф. Филипов.

Обръщам се към др. Димитрова, че не държа страната на режисьорите в тези случаи, съчувствувам на актьорите и зная съдбата им. Но когато се върши работа в един театър, който и да е бил, този, който носи отговорност, трябва да може да си върши работата. С режисьора мога да се споразумея и той да намери друга актриса, но когато той каже, че не съм прав, то виждате в каква ситуация изпада ръководството на театъра в лицето на неговия директор, който е по-добър или по-лош слуга на колектива на театъра. Не оправдавам режисьорите и не казвам, че са хора без прегрешения. За мен някои от тях или всичките в по-малка или по-голяма степен са малко като хора на договор в театъра: да си направят своята работа, има и такъв нюанс, но аз не деля нито режисьори, нито актьори, казвам как обективно стоят работите и винаги съм полагал усилия и за работата на актьорите, и за работата на режисьорите, за да вървят нещата в театъра.

Има думата др. Люцканов.

НИКОЛАЙ ЛЮЦКАНОВ:

Разбирам положението на нашия директор и трябва да вземем най-справедливото решение. От многогодишната практика, която имам, обикновен момент е актьори да се отказват от мое разпределение. Отначало много страдах, но после разбрах, че това става и с Вили Цанков. И в последната постановка имаше много отказвания. Това го има в практиката на българския театър. Вече не се боря срещу това така яростно, както сега се бори Асен Шопов. Възприемам го като едно своеобразно право, защото се поставям и на мястото на актьора — не желае и не му е присърци, защо да го насилвам. А в "Лизистрата" се отказаха от много сериозни роли, ярко комедийни.

Апелирам този инцидент да не се възприема като извънреден случай, а като нещо, което може да бъде разрешено и трябва да бъде разрешено и в никакъв случай да не се получава конфронтация, която да изостря нервите на хората, Асен да зачертае един такъв талантлив човек в съзнанието си, тя от своя страна да има афинитет към него и т. н. В практиката си се стремя такъв човек да го привлече в подходяща роля при следващата постановка, да изгладя случая.

От тази гледна точка се присъединявам към партийния секретар за уталожване на страстите, към толерантност, към колегиалност, а не към раздухване на въпроса, да се спрат приказките по гримборните. Но аз не съм чул в друг театър или ВИТИЗ да се коментира този случай.

Най-лесно разрешим е проблемът, ако Асен Шопов замени Ванча Дойчева, няма да има прецедент, няма и незаменими артисти и с това въпросът лесно се разрешава. От друга страна се поставям на мястото на Асен Шопов, който трябва да излезе от една мъчна

ситуация, от един труден материал и да помогне на театъра, за да излезем с чест от този преглед.

Сега въпросът е морален: от една страна Асен практически не отстъпва, а Ванча казва, че не ѝ е възможно творчески да приеме ролята. Какво да направим? Да настояваме Ванча да играе и тя да идва на репетиции и да мълчи, вътрешно да се съпротивлява – полза от тази работа няма. Асен да застане на позицията, че ще се откаже, ако не играе Ванча – и това не е правилно, защото театърът трябва да излезе от тази ситуация и да се постави пиесата. Мисля, че първият етап от нашите разсъждения трябва да бъде апел към двамата: единият емоционално да се уталожим и да каже, че отстъпва и че е съгласен, с което въпросът ще бъде разрешен.

Вторият въпрос вече е принципиален и трябва да бъде изяснен веднъж завинаги на по-високо равнище: доколко можем да работим и как е възможно да се работи, ако актьорите имат безпрепятствено правото да се откажат. Ванча Дойчева поставя официално, че не желае. Грешката, която трябва да се обсъди, това е, че Ванча не отива на репетиции, на което няма право, и че Асен зачертава репетициите – каквито и права да имаме режисьорите репетициите само художественият ръководител може да ги зачертае. Ние нямаме това право и не е правилно да го имаме.

Нека апелираме към колегите единият от тях емоционално да отстъпи, защото е разрешим този проблем. Оттам нататък да разсъждаваме как да решаваме подобни ситуации в бъдеще, как да процедурираме, защото стигаме до положение да ходим при актьорите и да ги питаме биха ли играли с нас. Получи ли се лична уговорка и вече нищо не става. Задават се и по-крупни произведения и театърът трябва да се справи с тях.

Ако ви е възможно да се разберете двамата разрешете въпроса. Лично аз, когато пред мен стои актьор, който не иска да работи, се притеснявам, чувствавам се некадърен и казвам, че е по-добре друг артист.

Аз също знаех досега, че народните артисти имат право да се отказват от роли, това ми е внушено. Оказва се, че на никого не е ясно.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Какви са моите права? Мога да накажа актрисата и да отхвърля отказа ѝ, но ако тя пак не се яви на репетиция какво мога да направя? Аз съм в деликатна ситуация и се стремя да намеря изход от това положение. Мога да наказвам актрисата, но не мога да я уволня и не желая това. А от друга страна е режисьорът. Затова търся съдействието на Художествения съвет, да окаже той въздействие и върху двете страни, които, за голямо съжаление, се очертаха.

Има думата Асен Шопов.

АСЕН ШОПОВ:

Проведох разговор, приятелски, с Ванча Дойчева на другия ден с опит да разясня всичко и да я помоля да спести този разговор, като ѝ обясних, че програмирам репетиция след един ден и че до решаване на въпроса, но практически съм свалил репетиции, които не мога да провеждам — след една, две третата програмирана репетиция вече се обезсмисля. На практика продължавам работа "инкогнито", не по програма, а не спирам работата, а свалям репетициите, защото не мога да ги реализирам.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата Енчо Халачев.

ЕНЧО ХАЛАЧЕВ:

За първи път се внесе за разглеждане в Художествен съвет подобен случай и че директорът е взел решение да го внесе в Съвета е вече показател за това, че той излиза от частните рамки на конфликта между режисьора и актрисата и се превръща в един проблем на театъра, заради който директорът иска намесата на този орган, какъвто е Художествения съвет. Ясно е, че никой не може да задължи нито единия, нито другия, нито решението на Съвета може да ги задължи. Въпросът има морална страна, стои принципно пред театъра и след като с такова внимание изслушахме и двете страни и имаме някакво решение, той би трябвало да намери най-благоприятното решение.

Ванча Дойчева каза пред Съвета, че първото ѝ отказване е на роля при мен. Трябва да кажа, че дълбоко ценя актрисата, която я замести и ценейки това, което тя постигна дълбоко съжалявам за това, че ти не си в тази пиеса. И сега съм убеден, че резултатът щеше да бъде друг. Но чест прави на другата актриса, че бързо се справи със задачата. Но говоря за творческия характер. Това ми дава основание да мисля, че Асен Шопов също има творчески планове. Вие се изяснихте пред нас, че няма взаимни конфронтации помежду ви – сегашни или предишни – за да има той някакъв интерес, за да те постави той в неудобно пред другите, но най-вече пред себе си, в такава роля. Вероятно има нещо и аз съм склонен да приема неговата аргументация, че той вижда в сценичното поведение, не толкова в текстовото на автора, някакво оправдание. И той го мотивира, доколкото можа, ние още не знаем как ще го реализира, но все пак това е някаква заплата, за да иска ти да бъдеш в тази роля.

Още веднъж искам да апелирам за разбирателство и директорът е прав, като казва, че какво ще направим, ако тя не се яви.

Обръщам се към Шопов, че той е достатъчно голям творец, за да премисли и още веднъж да преоцени обстановката, не е обидно и няма да бъде твое отстъпление. Асен Шопов трябва още веднъж да обясни задачата в какво се състои и това движение, което тя ще направи с три – четири рокли, както каза Ванча, че ще мине няколко пъти по сцената. Дълбоко съм убеден, че присъствието на един толкова талантлив творец, какъвто е Ванча, ще има своята стойност като краен резултат за цялата постановка.

Имаше неписано правило, а не закон, по което някои артисти се отказваха от роли. Ванча поставя въпроса не за званието, а до това, че ролята е малка. Има случаи, когато и малки роли са изпълнени добре и с успех. Спомням си моя дебют в театъра през 1964 година в "Добрата стара Англия", в която Апостол Карамитев трябваше да играе епизодична роля. Учуди ме, че той прие без да съм разговарял предварително с него. Затова не виждам нищо обидно в това творец да бъде заангажиран в нашия театър с такава малка роля. А и Ванча излиза от една голяма и добре направена роля – Лизистрата.

Предлагам да се даде възможност на двамата творци да намерят допирни точки, без да се излиза с решение на Художествения съвет.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата др. Николина Лекова.

НИКОЛИНА ЛЕКОВА:

На всички ни е безкрайна неприятна тази ситуация. Не искам да коментирам това доколко Ванча има право или не, дали има писан закон или не. Но вече създадената ситуация в театъра е такава, че при тази конфронтация от двете страни не знаей с какво можем да помогнем, освен това, което каза Халачев, обръ-

щайки се към Ванча. Във връзка с това искам да кажа на Ванча следното: струва ми се, че тя има вина. В какъв смисъл? Тя е член на Художествения съвет и знае в края на сезона, че вероятно ще участва. Да беше прочела драматизацията, да види за какво става дума. На предишния Художествен съвет, когато беше разпределението, тогава да беше си направила тези изявления за отказване от ролята. Сега вече е много сложно, след като още няколко души могат да имат същите възражения. Тя е трябвало да види участието си в пиесата предварително, а не след това да обобщава и да се обижда. Щеше да ни спести всичко това, ако беше прочела предварително драматизацията и беше разговаряла с режисьора.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата Антония Каракостова.

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА:

Искам да започна с това, че Апостол Карамитев имаше доста сходни мотиви да се откаже от една роля в "Електра..." и той казваше: "Гнус ме е от този материал, нищо чистичко и светличко не виждам чисто човешки в него". Тогъва Моис Бениеш искаше да започне работа по постановката, но не се реализира поради заболяването му. Спомням си разговора между двамата, когато Апостол Карамитев каза, че заради Юджийн О'Нийл има смисъл да преодолее тази вътрешна съпротива към материала. В случая става дума за български автор, за Павел Вежинов. Цитирам този случай, за да покажа на Ванча колко уважително можем да се отнесем към онези мотиви, които тя изложи пред нас. В същото време има едни симптоми, които се разиграват не само в България. Присъствувах на скандала между Бранко Плеша и състава на театъра в Белград, който си подаде отвод тотално и постановката не се реализира. Подобно нещо се разиграва и в сатирата с този творец, когато

ние уважаваме. В нашия театър има не малко симптоми, които пре-
пъват някъде работата ни. Болшинството творци в театъра носят
онази професионална и колегиална етика, която показва, че теа-
търът може да демонстрира ансамбловото си лице на един голям
творчески институт и ние сме далеч от такива кризисни моменти.
Но все пак симптомът е доста болестен и не го свързвам с Ванча,
която е дисциплиниран човек и такива случаи в творческата ѝ био-
графия не е имало. Боя се от това, че подобен отказ може да влияе
ерозиращо на екипа, с който ще работи Асен Шопов. Почти всички
са в същата ситуация с известни нюанси. Не апелирам за админи-
стративно в случая, но се обръщам към Ванча като към творец, ко-
мунист и член на този колектив, защото утре можем да се изпра-
вим срещу пет или четири подобни отказа, които не можем да спрем.
Ние поставяме Павел Вежинов под това заглавие, необходимо за
осемдесетгодишнината на театъра, четиридесет години от Девети сеп-
тември, преглед на българската драма...

ЕНЧО ХАЛАЧЕВ:

Не съм съгласен с тези аргументи за Павел Вежинов и за
прегледа на българската драма.

АНТОНИЯ КАРАКОСТОВА:

Действащият и неотменен правилника на Комитета за кул-
тура е, че всеки актьор има правото да се откаже по творчески
съображения от роля един път в сезона, което се внася за разглеж-
дане в ръководството и Художествения съвет и по тяхна преценка
и на режисьора актьорът може или не да бъде освободен от тази
роля. Това е регламентирано в Правилника за вътрешния ред, има
такъв текст.

Ние можем да свалим едно административно решение и да
кажем: Ванча, ти ще играеш тази роля, понеже това е необходимо
на театъра. Губим творческия казус. В същото време съм дълбоко

убедена, че когато е имало актьорска съпротива срещу определен материал много често се оказва, че точно тази творческа съпротива дава положителен ефект. Такъв беше случаят със Сава Хашъмов в последната постановка. До последния момент се съпротивляваше на материала. А на сцената резултатът е блестящ.

Апелирам в случая за разбирателство между двамата, нищо страшно не е станало и двамата имат етично дисциплинарно провинение, защото не мога да приема неосвободения актьор да не присъствува на репетиции до решението на ръководството и не е правомерен режисьорът да отменя репетиции. Иначе ще настъпи анархия тук и процесът няма да бъде овладян никога.

Художественият съвет може да реши да смени Ванча, да се обърне към Виолета Гиндева, но уверени ли сте, че тя ще влезе. Тя се отказа от Лизистрата. Може да се намери вътре в състава някакво друго решение, защото изпадаме в лоша ситуация.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата Педли Пелинов.

ПЕЛИН ПЕЛИНОВ:

Мисля, че каквото и решение да вземем ние вече сме оцпани, тъй като вече сме се събрали тук.

Второ, ако този въпрос беше разискван да играе Ванча или да не играе предварително преди да излезе разпределението и преди да стане този скандал щях да бъда на страната на Ванча и щях да кажа на Асен да я смени с друга актриса. Вече е много късно. Не можем да разпределим никаква пиеса в бъдеще. Създава се прецедент, който ще разруши театъра.

Смятам, че единственият правилен изход е Ванча да се съгласи да играе тази роля. Всякакво друго решение ще бъде във вреда на театъра, а в края на краищата интересите на театъра

стоят над нашите лични интереси.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата Рачко Ябанджиев.

Настина атмосферата е необичайна и неприятна, но съм с убеждението, че Ванча няма да играе в тази пиеса. Искам да кажа, че никой не може да я застави да играе. При нас насила не може. Трябва да се търси друго разрешение. А представете си Асен Шопов да застане на позиция, че не може да прави постановката без нея. Какво ще се получи при една авария? Театърът и пиесата няма да спрат. Според мен Ванча Дойчева не бива да бъде заставяна.

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Има думата Георги Черкелов.

ГЕОРГИ ЧЕРКЕЛОВ:

Картината се изяснява и добре, че се събрахме, за да поговорим. В никой случай не приемам за себе си, че сме се събрали да решим конфликт между Асен Шопов и Ванча Дойчева. Така заговорим ли работата е безпредметна. Убеден съм обаче, че това, което днес си казваме тук, при всички случаи се отнася до утре. Струва ми се, че тук има известно лекмислие. Искам да остана приятен, да остана мъдър и да не взема страна, а да посъветвам просто: помислете си!

Не зная дали ще решим този въпрос на Съвета и ще помогнем ли на директора си, коятo наистина поставяме в невероятна ситуация. Ако можем да бъдем полезни то е да решим какво ще правим, ако това продължава да е така. Вие го казахте с много лека ръка, а това се случва. Първо, кое съвсем сигурно от морална етична гледна точка в театъра е недопустимо? Обръщам се към Люцканов да му кажа, че аз не съм отказал роля, ти знаеше, че аз нямах физическа възможност да участвам.

За разглеждане на работите при нас трябва да има някаква база. Каква е тя при нас? Задължително морално-етична, подчинена на общата сериозна задача, която върши колектива. Когато аз отсъствам няма да работят другите. Когато един чиновник отсъства работата върви.

Ако има такъв момент и се разбира в един театър като особеност на работата не разбирам защо мислите, че лекичко можем да подминем. Не само този частен случай, а и за предишните, за които Стефан говори. Много правилно като критика го каза, че ние тях ги подминахме като решени. Те не са решени. Нито един от тези въпроси не беше решен.

ВАНЧА ДОЙЧЕВА:

Можете ли тогава мене за изкупителна жертва да ме вземате?

ГЕОРГИ ЧЕРКЕЛОВ:

Това искам да кажа.

Всеки артист, както го пише в Правилника, има право да се откаже, да подаде молба, че по творчески съображения не желае. Артистът, който е част от солидната конструкция на една трупа, може да си позволи да отказва по творчески съображения и голяма роля, централна роля. Може да се случи и няма такъв арбитраж, като Художествения съвет или режисьора, който да каже, че той така го вижда. Има случаи, когато работата е узряла професионално у артиста. Той има способност да прецени може ли или не да поеме една голяма задача, т. е. да понесе целия товар на едно представление без убеждението, че той има плещи за този товар или лице за този товар. Тогава бива да се откаже, но за малката определено не бива. Ние приказваме много за Станиславски в българския театър, и във ВИТИЗ много приказвате, без да знаете за какво става дума точно. А в основата на учението му стои тази история с малката и голямата, а ние си го подминаваме, като че

ли нищо не е. Не е ли оскърбително. Ние се смятаме наследници на съветския театър.

Аз съм актьор също и е правилно да бъда също в това русло, но не ми се е случвало такава конфронтация да имам с режисьор. А аз само неприятни хора играя. В момента в Москва се играят пет постановки, в които да гледаш и да се радваш, че съществува такава нещо. Впрегнали се двадесет и пет души – работят за трима души, работят за представлението, с всичките буквички отпред: "н.а.", "з.а."...

За никаква административна мярка не може да става дума и това е ясно. Но какво ще стане, ако така си върви работата? Вярвате ли, че ако така върви добър театър ще има? Излишно е да се убеждаваме, защото днешния театър не е на един актьор, с който може да се получи представление като се разиграе. Режисьорски е. Срамно ми е вашето поведение, др. Люцканов и др. Халачев, че не искате да станете лоши и да кажете, че не може да не бъде подчинено всичко на режисурата. Няма хубав театър без това. Това, което режисьорът вижда, не е приумица, не е каприз. Така е и в световното кино, където се иска определен човек дори само за едно появяване и ъгъла на кадъра.

Става дума за утрето на театъра. Става дума, ако е възможно, да не се увеличава броя на стефангецовците в театъра.

Ако с нещо мога да бъда полезен в този случай бих го направил – до земя да се поклоня на Ванча и горещо да я помоля да дойде да ни помогне, да дойдеш да ми помогнеш да направя постановката, защото на мене тежи всичко. И как да те убедя, че от този конфликт ти ще излезеш победителка само ако влезеш и репетираш. Блестяща победителка. Ще можем да го плеснем в лицето на скандалджиите и клюкарите. Не се страхувай, ако някой каже, че е пак на артиста на гърба. Нищо по-лошо няма да му стане на ар-

тиста от това, той си има лице и ще го защити. Режисьорът Шопов без нас не може да защити своето.

Но повтарям, че човек трябва да бъде готов да се захване и за дреболии, за малки роли. Може дадена роля да ни показва в лоша светлина, но какво да се прави – професията е такава.

Все още всичко може да се оправи, все още конфронтацията не е такава, че да не може да се оправи. Така ще се забрави. Работата не бива да стигне до административни мерки, защото театърът вече не е театър. Необходимо е приятелско разбиране.

ЗАКРИВАНЕ

ПРЕДС. ДИКО ФУЧЕДЖИЕВ:

Искам да благодаря на Художествения съвет, който се оказва на висота при това обсъждане, заинтересован от съдбата на театъра. Всички застанаха на позицията да се търси положително решение и апелираха към актрисата да не се отказва от ролята.

Радвам се, че Художественият съвет се отнесе сериозно към един такъв проблем, който е не само мой, но и на театъра. Трябва да отбележа, че в края на заседанието от страна на др. Ванча Дойчева се внесе по-остър тон.

Обясних отначалото своята позиция и смятах, че след като разговаряме тук трябва да търсим тона, който съответствува на един творчески институт, натоварен да решава важни творчески задачи. Радвам се, че членовете на Художествения съвет се отнесоха отговорно към въпроса и че има почти единодушие към въпроса. Искам да апелирам към всички участници в тази постановка никой да не поема този път, който е път за разрухата. Ако е необходимо ще проведе събрание с трупата. При колективния метод на работа амбициите трябва да бъдат малко приглушени, да се из-

бягват острият конфликтни ситуации, да не поставяме Народния театър в едно положение, което ще го постави в неблагоприятна светлина, тъй като досега не сме изпадали в такива остри ситуации. Други театри могат да си позволяват такова нещо, но не и на този театър.

Моля заседанието на Художествения съвет да бъде предадено правилно, да се отрази неговия творчески тон и атмосфера, при която обсъждахме въпроса, за да можем да извлечем необходимата поука и полза от това, което обсъждахме. Излизайки от своите емоции трябва да си даваме сметка, че сме служители и сме хора на работа, получаваме за това заплата и въпреки творческия момент понякога човек трябва да прави компромиси в интерес на едно и също, което се върши колективно.

Закривам заседанието на Художествения съвет!

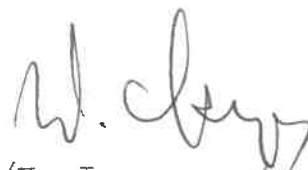
/Край 14 часа и 20 минути/

Стенограф:

/Р. Райчев/

ДИРЕКТОР:

/Д. Фучеджиев/